

Història de Catalunya amb cançons

Música: Antoni Ros Marbà

Textos: Jaume Picas i Miquel Desclot

Versió
actualitzada
2014

L'any 1971, la discogràfica Edigsa, un dels segells de referència de la resistència cultural al franquisme, editava el disc *Història de Catalunya amb cançons*. Va ser tot un èxit. Ara, quaranta-tres anys després, se'n fa una nova edició institucional, augmentada i actualitzada.

L'enregistrament del 1971 acabava amb la Renaixença literària del segle XIX, i l'edició que ara teniu a les mans ho fa l'11 de setembre del 1977. Les lletres de les cançons que van des dels nostres avantpassats remots fins a la Renaixença són de l'enyorat escriptor i promotor cultural Jaume Picas, i les que van del Drac Modernista fins a l'11 de setembre esmentat són del poeta, narrador i traductor Miquel Desclot. Les músiques són totes del mestre Antoni Ros Marbà.

En aquesta nova edició s'ha recuperat també la versió íntegra de la cançó sobre la Guerra de Successió, que el 1971 va ser mutilada per la censura. En aquest sentit, resulta interessant, com a exercici comparatiu, sentir les dues versions: la no censurada al lloc que li correspon i la censurada al Bonus track final.

En definitiva , amb aquest CD és dóna continuïtat al projecte del 1971, perquè la intencionalitat d'ambdós enregistraments és la mateixa: fer arribar la nostra història, de manera divertida i rigorosa alhora, als nois i noies.

Però aquest treball no és només un producte adreçat als infants, sinó que també resulta útil i interessant per als adults que vulguin tenir un coneixement històric amè i qualitatiu, tant des del punt de vista dels continguts com de les músiques i de les lletres. Una obra, ras i curt, apta per a tots el públics.

Cal felicitar totes les persones i formacions artístiques que han fet possible aquest nou disc. La seva edició s'emmarca en la commemoració del Tricentenari de la caiguda de Barcelona el 1714 davant les tropes borbòniques. Una data malauradament rellevant que ha condicionat, no cal dir, tota la història posterior.

Ferran Mascarell

Conseller de Cultura

L'any 1974, l'Escola Pia de Sabadell ofería classes de català optatives per als alumnes que aleshores teníem 9 anys. Durant unes quantes sessions vam tenir el goig d'escoltar *Història de Catalunya amb cançons*, un disc que la companyia EDIGSA havia tingut l'encert d'editar tres anys abans. Recordo perfectament la portada del disc de vinil i els dibuixos que en Lluçia va fer per a cada cançó. Artistes com ara La Trinca i la Guillermina Motta, molt populars en aquella època, cantaven les cançons que havia compost el mestre Ros Marbà amb lletra d'en Jaume Picas. La història de Catalunya no s'explicava a les escoles. Nosaltres vam tenir sort i aquell disc va ser, per a molts, el primer contacte amb el nostre passat en primera persona del plural.

La importància d'aquell projecte és incalculable i supera amb escreix el seu interès artístic, que no era pas poc. Generacions de joves i infants ens vam poder apropar a la nostra identitat col·lectiva d'una manera lúdica, però rigorosa, quan gairebé no hi havia alternatives per a fer-ho.

Recordo, i encara em corprèn avui, la tristor de tonades com ara "El Tractat dels Pirineus" dedicada al comte duc d'Olivares i la pèrdua del Rosselló i el Vallespir. O el tema dedicat al Compromís de Casp. Però el que no vam poder escoltar en aquella època fou la versió

original de la cançó dedicada a la Guerra de Successió (“Ai quina tristor, la Guerra de Successió”, deia la tornada). El que no podia saber aleshores, però ho sé ara, és que la lletra del mestre Picas no havia passat la censura i ens l’havien escamotejat. En aquesta edició podrem gaudir de la versió original, molt més fidel a la història i al significat que el 1714 va tenir i té per als catalans: “Ai de nosaltres, ai! (...) que ens volen prendre la llibertat.”

Enguany, tres-cents anys després dels fets de 1714, és més oportú que mai reeditar aquell disc i actualitzar-lo, de la mà de Miquel DescLOT. Especialment en aquests moments. Cal que coneguem la nostra història, i que ens hi reconeguem, perquè la història ens ha fet com som i condiona com podem ser en el futur. Però sobretot, cal reeditar-lo perquè permet difondre i posar de manifest la continuïtat de la nostra identitat —el que érem, el que som, el que serem—, un projecte col·lectiu que ve d’antic i que afronta amb optimisme el seu futur.

Estic convençut que les properes reedicions d’aquesta obra dedicaran una cançó a aquest any 2014. Ara, però, la lletra només dependrà de nosaltres.

Miquel Calçada i Olivella

Comissari del Tricentenari

Els avantpassats

Per allà a la Prehistòria
vam tenir uns avantpassats
que es van cobrir de glòria
tot pintant retrats.
Ficats dins d'una cova
vinga guixar les parets!
No tenen foc ni roba
i es pelen de fred.

*Tot això passava abans
que fóssim catalans
i pels boscos i pels prats
trobaves quatre gats.
La mar era més blava,
la ginesta feia olor
i encara no es parlava
de televisió.*

Amb quatre barques velles
vénen de la mar enllà
uns grecs vius i trapelles
cap a l'Empordà.

Si són com unes fures
tot regatejant els preus,
també fan escultures
pels nostres museus.

Al cap de poca estona
els romans s'han presentat
i al camp de Tarragona
fan una ciutat.
Per tot inventen regles
i xerrem tots en llatí
que es tornarà amb els segles
el parlar d'aquí.

D'aquella gent antiga
us diré què n'ha quedat:
l'instint de la botiga
i el pagar al comptat
i un xic de fantasia
i el deler i la voluntat
de fer la nostra via
amb el cap alçat.

El comte Guifré el Pilós

Temps era temps la nostra terra
era un camí de mal passar.
Homes armats hi fan la guerra.
Enlloc no hi ha gens de pa.
Per un costat gent de Mahoma,
a l'altre cap guerrers d'ulls blaus.
El qui és al mig el mal entoma.
Ningú no fa mai les paus.

*Fort i valent, amb la barba serrada
i un bell escut tot d'or,
el bon Guifré ha arribat a l'albada
i ens don per bandera la sang del seu cor.*

D'Urgell, Conflent i Barcelona,
dels Pirineus i Montserrat,
de la Cerdanya i de Girona
n'ha fet el més gran comtat.
Era ferotge però somreia,
era pelut però gloriós,
era un cabdill de bona jeia
el comte Guifré el Pilós.

Catalunya i Aragó

*I cavall, galopant ja se'n va a Lleida...
Galopant se'n va el cavall...
Galopant, galopant cap a Ponent.
El cavall, galopant ja se'n va a Lleida...
Galopant se'n va el cavall...
Galopant, galopant i molt content.*

Hi va dalt el qui mana el nostre poble.
Visca el cavaller més noble del món,
que al matí s'ha de casar!
Contemplem en Ramon Berenguer Quart
amb un vestit blanc i daurat de domàs,
saludant-nos amb la mà.

Què en farà de la xica núvia, ai Senyor!
Què en farà de la xica núvia d'Aragó?
La durà cap a Barcelona, si a Déu plau.
La durà cap a Barcelona, al seu palau.

El cavall...

En Ramir, que n'és rei d'Aragó, ha dit així:
"Vull tornar a ser monjo prior d'un monestir.
Si no us plau tenir reina donzella, com hi ha món,
casaré ma filla Peronella amb en Ramon."

...897

...1150

Jaume I

*Quin soroll d'espases, quin brillar d'argent!
"El rei, el rei!" mil veus criden al vent.
Amb la cara encesa sota el casc lluent
cavalca en Jaume, bell i somrient.*

De petit petit que sap defensar-se sol.
És el més valent i és amorós.
Àliga reial que es llança i emprèn el vol!
És alt i cepat i té el cabell ros.

El 5 de setembre de l'any 1229, a Salou, els vaixells del rei en Jaume es feien a la mar. I els moros de Mallorca foren vençuts. I l'illa fou conquerida i poblada per gent de l'Empordà.

Quin soroll d'espases...

El va portar al món Maria de Montpeller.
Al combat son pare cau vençut.
Pobre rei infant! És orfe i és presoner!
Però de gran ha pres l'espasa i l'escut.

El 8 de setembre de l'any 1238 els soldats del rei en Jaume van entrar a la ciutat de València. Hi van hissar la bandera catalana i el rei va besar la terra i la va poblar amb gent de Lleida i de l'Urgell.

Quin soroll d'espases...

...1238

Els almogàvers

Infla't, vela, vola, vaixell!
Tots tenim pressa i el sol ens rosteix la pell!
Som soldats camí d'Orient
i no ens fan por les onades ni el vent!

*De petit, al poble,
vaig ser pastor.
Però a Constantinoble
sóc el senyor!
M'han donat riqueses,
casa i cavall
i fins cinc princeses
per anar al ball!*

Diuen tots que som mala gent
i és ben veritat, maleït siga el món dolent!
Serà nostre tot el que es veu:
el mar, la terra i les joies de preu!

De petit, al poble...

Fills de Grècia, fora del pas!
Fem estropicis si ens puja la mosca al nas!
Que ningú no digui ni piu!
El que es bellugui ens el menjarem viu!

De petit, al poble...

...1250

Terra de creadors

*S'avança més amb una ploma d'oca
que amb una espasa i un cavall,
es fa més feina amb unes mans ben fines
que amb una porra de metall.*

Al Pirineu s'alcen esglésies
d'estil tan rústic com airós,
amb les parets de dins pintades
de sants i arcàngels de colors.
A les ciutats els arquitectes
són més i més somiadors
i aixequen fins al cel els temples
com si els volguessin voladors.

S'avança més amb una ploma d'oca...

Els trobadors compten i rimen
encara en llengua provençal,
però la música que hi sonen
és un llenguatge universal.
Els joves escolans i els xantres,
en monestir o en catedral,
teixeixen belles filigranes
en polifònica coral.

S'avança més amb una ploma d'oca...

Els escriptors fixen la llengua
i en fan un instrument tan viu,
tan refinat i tan flexible,
que fins el rei en Jaume escriu.
I Ramon Llull hi filosofa
i Ausiàs March d'amor malviu,
i el bon Tirant lo Blanc cavalca
i s'enamora i plora i riu.

S'avança més amb una ploma d'oca...

1300...

El compromís de Casp

Ploren les campanes
per serres i planes,
que el bon rei Martí
al palau s'acaba de morir.
Qui ens farà de pare?
Qui regnarà ara
que el bon rei Martí
al palau s'acaba de morir?

Jaume d'Urgell
jeu a dins d'un castell.
L'hi ha tancat Don Fernando.
Ningú no parla d'ell.
Planyeu el comte d'Urgell
que n'és pres i es fa vell.
Li han negat la corona,
el ceptre i el mantell.

A Casp es reunia
l'assemblea un dia
dels nou delegats
per triar-ne un rei pels tres estats.
Els aragonesos
ja arriben entesos.
Ai, no els catalans!
També dubten els valencians.

Jaume d'Urgell...

Trien Don Fernando
i a Don Jaume fan dur
les noves cruels:
que els seus pobles no li són fidels.
Toquen les campanes
per serres i planes.
Qui no les sentís!
A Casp és firmat el compromís!

Jaume d'Urgell...

1412...

L'emperador Carles V

En Carles, rei i emperador molt gran,
un dia ho explicava als altres, tot parlant:
“De Barcelona més val ser el senyor
que dels romans l'emperador.”

Del poble en Carles fa guardar els costums
i mana amb naturalitat i sense fums.
I dins la Seu reuneix el bo i millor
dels caps de l'Orde del Toisó.

*El bon Carles, que domina tot el món
i té molts castells i terres qui sap on,
se sent com mig barceloní
i del que passa aquí
escolta les raons
amb moltes consideracions.
És home de bé
i tot un cavaller.*

En Carles, rei i emperador molt gran,
també sap demanar diners de tant en tant.
Però el poble no sap dir-li mai que no...
perquè és un gran emperador.

Quan ell se'n vagi cap a l'altre món
vindrà per fer de rei l'altiu Felip Segon.
Després Felip Tercer i després el Quart...
De tants Felips Déu nos en guard!

El bon Carles, que domina tot el món...

1500...

El tractat dels Pirineus

Va de negre i porta un bigoti dret
Olivares, comte i duc.
És fatxenda i té el pensament estret
Olivares, comte i duc.

*Adéu Rosselló,
adéu Perpinyà!
Adéu terres i adéu germà!
Adéu Rosselló,
adéu Perpinyà!
Adéu terres i adéu germà!*

Els pagesos han de donar tot el blat.
És la guerra dels Trenta Anys!
Olivares vol que anem a fer el soldat.
És la guerra dels Trenta Anys!

Adéu Rosselló...

Els francesos s'han ficat al Rosselló.
Ja ens van arrencant la pell!
Olivares mai no ens dóna la raó.
Ja ens van arrencant la pell!

Adéu Rosselló...

Ja se'n cansen els francesos i espanyols.
Vet aquí que fan les paus.
Tots s'abracen i firmen els patracols.
Vet aquí que fan les paus.

*Adéu Rosselló,
adéu Perpinyà!
Adéu terres i adéu germà!
Adéu Rosselló,
adéu Perpinyà,
que els francesos s'hi van quedar!*

1659...

La guerra de Successió

Se'n van a la campanya,
que volen ser reis d'Espanya,
en Carles, el d'Àustria,
de França, en Felip d'Anjou.

Ja en fan una guerra.
S'hi fica fins l'Anglaterra.
Posem nostres armes
de banda de l'Arxiduc.

Per un
només,
per un
el reialme n'és.

Per un,
només,
dels prínceps, quin podrà més?

*Ai de nosaltres, ai!
Som enemics de Sa Majestat.
Ai de nosaltres, ai,
que ens volen prendre la llibertat.*

El príncep de França
ja se'ns atansa
poc a poquet.
En Carles es cansa,
perd confiança
en el seu dret.

Ai de nosaltres, ai!

Arriba l'anyada
més trista i més endolada:
mil set-cents catorze.
Encara n'hi ha el record.

Del setembre, l'onze,
ressona la veu del bronze.
Canons i campanes
escampen un crit de mort.

Felip
cinquè
ens ha castigat de ple.
Felip
cinquè
no ens deixa gairebé re.

Ai de nosaltres, ai!

Ja perd Barcelona
fins la corona
del seu comtat.
Però viu la memòria
del bo i la glòria
de la ciutat.

Ai de nosaltres, ai!

Som enemics de Sa Majestat.

*Ai de nosaltres, ai,
que ja ens l'han presa, la llibertat.*

...1714

La Renaixença literària

Són molts, són pocs,
són molt més forts que els rocs!
Ells ens van tornar
aquest bell parlar.

Primer ens escau
dir bé de l'Aribau,
que retrobà el vers
per l'oblit dispers.

Després vindran molts altres a l'aplec.
Durà la Renaixença goig a l'arbre sec.
De tots, el gran ha estat en Verdaguier,
que féu una obra immensa tot omplint
paper.

De Catalunya visquin els poetes
que el cor ens encenen amb el seu cant!
Però no oblidem pagesos ni paletes,
ni aquell que fa d'obrer o d'estudiant!

Són molts, són pocs,
són molt més forts que els rocs!
Construïm plegats
pobles i ciutats.

Tenim l'orgull
d'aquesta sang que ens bull
i aquest món tot nou
que ara surt de l'ou.

D'aquell passat la imatge conservem,
però ja no es veu la vela ni grinyola el rem.
Mirant amunt veurem mil avions,
lligant amb fils de plata pobles i nacions.

...1850

El drac modernista

*El vell drac adormit a la cova es desperta
després de segles de foscor; (déu n'hi do)
surt a l'aire del dia i s'envola amb empenta
i arreu on va ja no fa por:
per jardins i teulades les ales desplega
amb un foc nou engrescador.*

Ara hem après a mirar a Europa
i ens meravella el que és modern:
els arquitectes alcen torres
i cases i palaus d'hivern,
i ho fan amb tanta gosadia
de pensament i cor encès
com si volguessin que algun dia
els admirés un japonès.

I també els músics i els artistes
obren al món els finestrals,
i així les obres modernistes
ja neixen ben universals.
Els escriptors també s'afanyen
a ser d'aquest nou món mirall,
i tots respecten la paraula
del gran poeta Maragall.

Però, de sempre, la riquesa
ve acompanyada d'estretor,
i, arrossegats per la misèria,
els pobres han perdut la por;
arreu esclaten les protestes
i cauen bombes al Liceu,
i un dia es cremen les esglésies
i no se'n salva ni la creu.

El vell drac...

...1890

Les normes ortogràfiques

*Amb el llapis o amb la ploma,
escrivim ben avinguts,
en el goig d'un idioma
endreçat i amb ets i uts.*

No usarem ja la “y” grega
si no és per treure'n guany,
o per dur la vaca cega
a banyar-se en un estany;
la llatina arriba i pega
cops de punt de mal company,
i la grega ja gemega
en tristíssim desengany.

Amb el llapis o amb la ploma...

Hem deixat la “ce” trencada
assegada en un costat,
embenada i enguixada
fins que es trobi en bon estat.
I la “ela” geminada,
amb el seu puntet volat,
representa, agosarada,
la darrera novetat.

Amb el llapis o amb la ploma...

Els accents, en harmonia,
ja no van sense concert,
que per fi l'ortografia
que entre tots han establert
els indica nit i dia
si cal ser tancat o obert,
i això els torna l'alegria
de saber on van del cert.

Amb el llapis o amb la ploma...

...1913

El president Macià

*Un Estatut d'Autonomia
és una llei,
i tota llei sense falsia
val més que un rei.*

Al President de Catalunya,
en Francesc Macià,
la gent del poble li diu "Avi"
perquè és un ancià,
però serà per l'honradesa
que se'l recordarà.

Un Estatut d'Autonomia...

L'Avi per a tothom voldria
la caseta i l'hortet
perquè la gent tingui defensa
contra la fam i el fred
i el seu país es mostri sempre
civilitzat i net.

Un Estatut d'Autonomia...

Però aleshores es mor l'Avi
el matí de Nadal,
i això fa capgirar les festes
en dol nacional,
i un munt de gent de tota mena
s'aplega al funeral.

Un Estatut d'Autonomia...

...1931

La Guerra Civil

Els joves més ardents de cada poble
se'n van al front a saludar la mort,
hi van amb por, molts d'ells també amb
coratge,
sense saber si deixaran record.

*Només hi ha uns vencedors en tota guerra:
els voltors que hi fan festa arran de terra.*

Queden enrere aquells que més estimen,
pares, germans i potser fills petits,
que a casa patiran de fred i gana
i dels pitjors moments no compartits.

Només hi ha uns vencedors...

Com ronquen els motors a dalt de l'aire!
Cauen les bombes sobre les ciutats.
La gent fuig a salvar-se sota terra,
les rates corren entre els espantats.

Només hi ha uns vencedors...

Els rius de Catalunya baixen tèrbols,
tenyits de tanta barrejada sang,
els camps enlloc no viuen ni verdegem,
que només guarden cossos en el fang.

Només hi ha uns vencedors...

...1936

L'onze de setembre del 1977

Ara és hora, catalans,
ara és hora de fer feina.
No s'hi val a lamentar,
el que és nostre ho hem de prendre.

*Ara sí, ara sí, ara és hora,
som un poble, som sis milions.
Ja ho tenim, ja ho tenim a la vora,
no ens faran passar més amb raons.*

Mentre el món no sigui el cel,
hi haurà sempre gent superba.
Si volem un lloc al món,
esmolem de nou les eines.

Ara sí, ara sí...

No tan sols amb pa i diners
s'acontenta aquesta terra.
Cal molt més que pa i diners
perquè sigui rica i plena.

Ara sí, ara sí...

...1977

La guerra de Successió

(publicada el 1971)

Trompetes de plata,
soldats d'or i d'escarlata.
Ja torna la guerra...
Que trista n'és la cançó!
Les tropes de França
també seran a la dansa
i mou l'Anglaterra
la pólvora i el canó.

*Ai, quin dolor
que sento, Déu meu Senyor!
Ai, quin dolor,
la Guerra de Successió.*

*El vencedor tindrà
tota la terra, del mar al pla.
Li hem de besar la mà,
que és senyor nostre i el sobirà.*

Ja cau Barcelona,
perd la corona
del seu comtat.
El fum i la glòria
ja són història
de la ciutat.

El vencedor tindrà
tota la terra, del mar al pla.
Li hem de besar la mà,
que és senyor nostre i el sobirà.

Repiquen timbales,
se senten xiular les bales.
El pretendent d'Àustria
recula vers l'horitzó.
A dins la muralla
no piula ni la quitxalla.
A l'ombra del claustre
no hi sona ni una remor.

Ai, quin dolor...

El vencedor tindrà...

Història de Catalunya amb cançons

Versió
actualitzada
2014

Text: Jaume Picas (*Els avantpassats, El comte Guifré el Pilós, Catalunya i Aragó, Jaume I, Els almogàvers, El compromís de Casp, L'emperador Carles V, El tractat dels Pirineus, La guerra de Successió i La Renaixença literària*)

Miquel Desclot: (*Terra de creadors, El drac modernista, Les normes ortogràfiques, El president Macià, La Guerra Civil i L'onze de setembre del 1977*)

Música: Antoni Ros Marbà

Aquest CD inclou una pista CD-ROM amb les partitures.

1714 X 2014

Generalitat
de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Amb la col·laboració:

L'AUDITORI

I:OBC
ORQUESTRA SIMFÒNICA
DE BARCELONA

Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya dirigida per Antoni Ros Marbà.

Tenora: Jordi Molina

Músics convidats a la cançó *El compromís de Casp*: Dani Espasa (orgue positiu) i Pau Marcos (viola de gamba)

VEUS:

Veus solistes: Nina i Daniel Anglès

Narració: Lloïl Bertran i Lluís Soler

Col·laboració especial de Josep Maria Mainat i Toni Cruz

Cor Infantil Amics de la Unió de Granollers (Josep Vila Jover, director)

Veus solistes infantils: Laia Martínez a *Terra de creadors* i Clara Moraleda a *Els Almogàvers*

Veus complementàries: Inés Moraleda i Clara Moraleda
Nens que parlen: Catalina Cuspinera, Lola Segura, Iris Vall, Èlia Vall, Julieta Cuspinera, Quim Segura, Bernat Bonnin i Bruno Moraleda

Assessorament lingüístic: Miquel Desclot

Coordinació General: Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Culturals

Producció artística: Antoni Parera Fons

Producció executiva: Antoni Gálvez i Carcellé

Enregistrament, editatge, mesclades i masterització: Albert Moraleda

Disseny gràfic: Monogràfic

Agraïments: L'Auditori / Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya / Família Picas

Enregistrat a l'Auditori de Barcelona i als Estudis Moraleda. Setembre 2013 – març 2014